

Чорнойван Я. В.

**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧИХ КЛАСІВ
ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ ВІРИ БАГАЇ**

У статті висвітлено особливості організації та роботи дитячих класів як освітнього рівня віри багаї. Освіта і виховання дітей є обов'язковою частиною життя громади загалом і невід'ємним обов'язком батьків зокрема. Дитячі класи багаї є практичним втіленням віровчення Багаулли.

Ключові слова: віра багаї, релігійна освіта, духовне виховання, дитячі класи, учитель.

Віра багаї – монотеїстична релігія, яка заснована Мірзою Хусейном Нурі (1817-1892) у середині XIX ст. на території сучасного Ірану. Засновник цієї релігійної традиції відомий як Багаулла. Віра багаї розповсюджується сьогодні усією земною кулею – її адміністративні центри знаходяться більш ніж у двохстах державах світу, поєднуючи разом більше п'яти мільйонів людей, незалежно від їх расової і національної приналежності, соціального статусу, культурних традицій і релігійного виховання [8, 11].

Освіта та виховання підростаючого покоління у вірі багаї має першочергове значення, яке своїм корінням сягає Божественного Одкровення, представленого людству через нового Посланця Божого (Явителя). Вважається, що власним Законом Багаулла в багатьох Скрижалях і Найсвятішій Книзі (Кітаб-і-Агдас) установив освіту дітей як святий обов'язок кожного віруючого багаї [1, К. 48, 5]. Виховання дітей у контексті віровчення багаї є засобом для досягнення досконалості світу і побудови нового світового співтовариства, основою якого стане духовно багате людство. Саме тому відповідальність за дітей лежить не лише на батьках і вчителів, а на всіх членах громади: «Благословенний той учитель, що береться за навчання дітей...» [2]. Багаї переконані, що служіння громади у цій справі є виконанням волі Бога, а тому прирівнюють його до богослужіння [2].

Сьогодні Міжнародне співтовариство багаї прикладає найбільше зусиль для просування різноманітних за змістом і масштабами ініціатив у галузі освіти і виховання дітей, що засвідчують офіційні документи Всесвітнього Дому Справедливості (далі – ВДС) як вищого адміністративного і духовного органу цієї релігійної традиції. До таких ініціатив відносимо створення на базі багайських віроповчальних

принципів особливої освітньо-виховної системи віри багаї, першим освітнім рівнем якої є дитячі класи (або інша назва – «багаї-класи»).

Незважаючи на центральне місце питання виховання та освіти підростаючого покоління у соціальному вченні віри багаї та цікавий, на нашу думку, досвід його практичного втілення силами віруючих цієї конфесії, ця тема не отримала заслуженої уваги з боку академічної науки як і в галузі релігієзнавства, так і в галузі педагогіки. Саме цим, на наш погляд, і продиктовано актуальність цього дослідження, що спрямоване на осягнення досвіду віри багаї у питанні навчання дітей.

Метою цієї статті є визначення місця дитячих класів в освітній системі віри багаї. Вважаємо, важливим для релігієзнавчої науки у межах вивчення віри багаї мають стати висновки автора, що намагається виявити цінність ролі дитячих класів багаї для вирішення питань у полі релігійної та загальної освіти дітей.

Це можливо досягти через розв'язання наступних завдань: аналіз основних теоретичних та практичних елементів багаї-класів; з'ясування змісту та особливостей роботи вчителя-багаї.

Освітня сфера віри багаї є малодослідженою у сучасній академічній науці, зокрема й у вітчизняній. Аналітична література наукового та популярного характеру освітньому елементу цієї релігійної традиції приділяє малу увагу, лише частковими згадками про всезагальну освіту як один із базових принципів віри багаї (праці Вільяма С. Хетчера та Дж. Дугласа Мартіна, Ю.А. Іоаннесяна, М. Перкінса та Ф. Хейнворта, А. В. Мартиненка, В. Литвинчука та ін.). Проте все ж маємо певні дослідження теми освіти дітей у вірі багаї, хоча й не систематичного характеру (наприклад, С. К. Стодарт та С. Скрипнікова [13; 9]). Інша тенденція – сьогодні формується в українській релігієзнавчій науці у питанні дослідження освітньо-виховної тематики інших релігійних конфесій (В. Василенко, С. Скрипнікова, А.М. Басаурі Зюзіна).

Найкращим джерелом інформації про особливості роботи дитячих класів багаї є першоджерела віри багаї – Священні Тексти засновника віри Багаулли, їх авторитетні тлумачення наступником Явителя – Абдул-Бага, роз'яснення Хранителя Віри – Шогі Еффенді, документи ВДС, сучасні навчальні матеріали освітніх рівнів багаї та інші роботи віруючих, що презентують досвід Міжнародного товариства багаї в освіті дітей. Також цінний матеріал як джерела первинної інформації дають «польові дослідження» всередині громади багаї, аналіз офіційних сайтів співтовариства багаї місцевого, національного та світового значення, внутрішніх періодичних видань, включене спостереження та безпосередня участь у роботі навчальних ініціатив

багаї (автор цієї публікації брав участь у ролі ведучого та учасника освітніх рівнів, що організовані силами Київської громади багаї).

Дитячі класи – це початкова програма освітньо-виховної системи багаї у галузі релігійної освіти, що має назву «Духовне виховання дітей». Клас створюється для групи дітей окремого сусідства («сусідство» – термін, що вживається багаї для позначення невеликої території кластеру в межах міста, яка включає декілька вулиць або районів, розташованих поблизу; наприклад, в м. Київ сусідство Нивки включає в себе місцеві райони проживання багаї: Академмістечко, Виноградар, Лук'янівка, Оболонський масив) всередині місцевої громади багаї. Головною метою організації дитячих класів багаї є духовне виховання дітей, батьки яких є віруючими багаї.

Дитячі класи багаї запрошують до духовного навчання дітей віком від п'яти до одинадцяти років. Заняття зазвичай проходять раз на тиждень протягом двох годин. Місце проведення уроків залежить від інфраструктури місцевої громади. Як правило діти збираються вдома у одного з учасників, батьки якого люб'язно запропонували власну оселю для потреби виховання підростаючого покоління. Причиною цього є загальноприйнята децентралізація діяльності громади, що активізує віруючих кожного сусідства місцевої громади [3]. Фінансування потреб дитячих класів, що в основному передбачає закупку необхідних канцтоварів, проводиться силами місцевої громади і небайдужих батьків. Участь у заняттях можуть брати також діти, чий батьки не є членами громади, але за умови їхньої згоди.

Уроки в дитячих класах проводять ведучі – вчителі дитячих класів, що обов'язково пройшли підготовку в Інституті з Підготовки при Національних Духовних Зборах багаї країни на курсах Інституту Рухі «Дитячі класи багаї». Саме від навичок та якостей вчителя залежить хід уроку, успіхи учнів у засвоєнні нових знань, а також ефективність духовного виховання дітей.

Під час занять діти проходять спеціально розроблену програму, засновану на Писаннях віри. Програма дитячих класів включає 6 років навчання (або 6 рівнів). Сьогодні громади багаї в усьому світі ведуть активну роботу над наповненням та удосконаленням програми, перекладом їх національними мовами. Актуальними є матеріали для трьох перших рівнів – три книги, що містять теоретичну підготовку для вчителів та плани уроків [5]. Загальними для всіх громад багаї є базові принципи організації дитячих класів: систематичність; постійний ведучий; вільна та дружнелюбна атмосфера занять; співробітництво; дисципліна; оволодіння духовними цінностями на

практиці; невеликі групи для індивідуального підходу до кожної дитини; гнучкий графік занять [6].

Центральні аспекти віровчення багаї втілені в основу програми дитячого виховання, зокрема у своїй роботі вчителі багаї-класів орієнтуються на наступні: всі людські істоти створені благородними; кожна дитина – унікальне творіння Бога, що наділене своїми талантами і здібностями; любов, розуміння і повага до дітей – ключ до успіху у взаємовідносинах з дітьми; почуття особистого достоїнства природно народжується в людині, якщо вона живе, відповідно до духовних принципів; Святі Писання – першооснова людських цінностей і моральної поведінки; творчість – важлива складова в розвитку особистості; успіх занять залежить від підтримки батьків [6].

Схема основних видів занять дітей під час уроків складається з наступних етапів: розучування цитат зі Священних Книг, які присвячені одній якості за темою уроку; аналізу учнями цієї якості, які з допомогою вчителя знаходять шляхи її застосування в житті; прослуховування історій, що ілюструють запропоновану якість і її застосування; співи та прослуховування музики; ігри, що розвивають навички співробітництва; заняття різноманітними видами творчості [6]. Ілюстрацією одного із занять може слугувати Урок 1, що розміщений на офіційному сайті Київської громади багаї Національних Духовних Зборів багаї України [6]. Урок в дитячих класах багаї починають з молитви, як і будь-який інший вид діяльності, для налаштування атмосфери духовності та Божого благословення. Планом уроку рекомендується доречна молитва, хоча вчитель може використовувати й іншу на власний розсуд. Після молитви вчитель пропонує дітям вивчити з його допомогою іншу коротку молитву, яка присвячена темі цього уроку – «чисте серце». Діти намагаються вивчити молитву, проте не у всіх це може вийти одразу. Тому вчитель має проявити терпіння і мудрість, щоб допомогти дітям в цьому завданні. Якщо все ж комусь не вдається вивчити одразу, завжди є можливість зробити це вдома або на наступному уроці. Після цитати зазвичай учні приступають до співів. Кожного уроку діти вивчають нову пісню і повторюють ті, що були на попередніх уроках. Тексти пісень та акорди для музичного супроводу є уніфікованими для всіх громад багаї, розроблені та перекладені різними мови Інститутом Руху [12]. Музичний супровід залежить від умінь та талантів учителя – власне виконання або запис. Текст пісні кожного уроку ілюструє відповідну духовну чесноту, яка проходить червоною ниткою через усе заняття. Очевидним є релігійне забарвлення пісень, всі вони звертаються до духовних принципів віри

багаї, згадуються центральні фігури віри (наприклад Абдул-Бага). Так піснею Уроку 1 є «Його перша порада»: «...Його порада така: Хай серце чистим буде...» [6]. Наступним видом діяльності є заучування цитат, що ілюструють тему уроку. Відповідно урок, що ми розглядаємо, пропонує таку цитату: «О син духа! Моя перша порада така: май серце чисте, любляче і осяйне...» [6]. Перед заучуванням цитати учитель повинен роз'яснити дітям значення кожного слова окремо на прикладах із повсякденного життя. На нашу думку, це сприяє не бездумному заучуванню дітьми незрозумілого тексту, а усвідомленому осягненню вчення віри з найменших років. Після того, як учні вивчили цитату, ведучий має змогу розповісти повчальну розповідь з історії віри. Умовами успіху у цьому виді діяльності є щирість та впевненість учителя, його обізнаність в темі. Цього разу розповідь ілюструє уривок із життя Абдул-Бага, який мав духовну здатність «читати» серця людей. Після розповіді прийшов час гри. Ігри, які використовують багаї у своїй виховній роботі, завжди спрямовані на розвиток у дітей навичок співробітництва. Багаї намагаються уникати таких ігор, які можуть прищепити дітям честолюбство як негативну якість. Гра «Спрага» в Уроці 1 допомагає дітям навчитися відчувати потреби одне одного, а також піклуватися про товариша. Коли всі діти пограють, вчитель роздає їм малюнки для розфарбовування. Ці малюнки є ілюстрацією цитати, що діти вивчали цього уроку. Вони є уніфікованими і розроблені Інститутом Рухі [10]. Закінчити урок, як будь-який вид своєї діяльності, багаї повинні молитвою. Це можуть зробити діти або вчитель після підбиття підсумків проведеного уроку. Учителям пропонується вести спеціальні журнали, в яких відмічаються вивчені дітьми молитви та цитати, та щоденники, де вчитель занотовує успіхи своїх вихованців [7].

Програмою дитячих класів слугують матеріали, розроблені Інститутом Рухі, які майбутні вчителі вивчають за допомогою Книги 3 «Дитячі класи багаї» [7]. «Підручник» вчителів дитячих класів багато може сказати про суть, мотиви та структуру багаї-класів, їх основні організаційні моменти. Курс вчить учителя початкової дитячої групи розглядати кожного учня як «копальню, повну безцінних самоцвітів», вчить сприймати кожну дитину шляхетною від Бога [7]. Завдання вчителя-багаї не наповнити дитину знаннями, як порожню ємкість («ємкість»), розкрити її потенційні, вже закладені від народження здібності і таланти («сховок»). Тобто для багаї умовно існує дві системи навчання: загальноприйнята у суспільстві шкільна система освіти («порожні ємкості») та система освіти Багаулли («сховки скарбів»). Відповідно до цього поділу і вчителі мають два типи [7, 4].

Головною ж ціллю проведення багаї-класів є «допомога дітям у розвитку у собі духовних якостей істинних багаї» [7, 7]. Але перед тим, як приступити до навчання дітей, вчитель зобов'язаний передусім вдосконалити свої особисті якості: «...нехай перш за все навчить самого себе...» [7, 7]. Важливість попередньої підготовки вчителя залишається поза усіляким сумнівом, адже Абдул-Бага наполягає: «Вони не повинні бути недбалими в цій справі; вони не повинні бути невмілими» [7, 7]. Але навчитися справі вчителювання можливо, передусім маючи бажання, а також віддаючись повністю справі. Отримати ці навички вчителі отримують нагоду через вивчення і практику. Саме таку теорію і практику надає навчальний курс Інституту Рухі.

У ході проходження матеріалів курсу багаї знайомиться з видами діяльності на уроках, отримує рекомендації для їх найкращої організації, тренується у їх проведенні з іншими учасниками групи. Учасники вчать принципам взаємодії з дітьми та їх батьками, практикуються організувати навчальний час, аналізувати та вирішувати проблемні ситуації. На розгляд пропонуються уроки для багаї-класів. Їх структура повністю розроблена: молитва, цитата, співи, розповідь повчальної історії, гра, творчість (зафарбовування готових картинок), молитва. Звичайно, творчий потенціал вчителя ні в якому разі не заперечується, а навпаки вітається. Цю структуру уроку запропоновано як ядро, коло якого вчитель може розширювати, використовуючи найкращі скарби людства – казки, перекази, легенди, історії з власного життя, також власні ідеї або творчі здобутки вчителів громад багаї (наприклад, А. Фурутан, М. Скребцова, О. Лопатіна, американська програма Core Curriculum), проте, рекомендується узгоджувати свої рішення з кластерним координатором Інституту з підготовки [14]. У структурі заняття учителів закликають використовувати спеціально розроблені для програми духовного виховання дітей пісні та матеріали для розфарбовування, що розміщені на сайті Інституту Рухі [11].

Очевидно, основною ціллю класів є виховання дітей-багаї на основі релігійних постулатів віри. У своїх зверненнях ВДС звертає увагу, що у цих класах неможливо виключити з програми релігійне вчення, теми типу історії багаї, законів та заповідей багаї, що є невід'ємними частинами цих занять [4]. Проте, як було зазначено вище, двері класів відкриті для всіх дітей, не залежно від віросповідання [4]. Так як дитячі класи багаї, на наш погляд, є аналогією християнських недільних шкіл, одним із завдань цих класів є вивчення вчення засновника релігії – Багауллі. А тому вони не

можуть бути позбавлені свого релігійного стрижня. Проте, як стверджують багаї, якщо учні та їх батьки, що не є послідовниками релігії, не бажають продовжувати вивчення вчення віри багаї, вони вільно можуть не брати участі в деяких розділах без усілякого примусу.

Отже, дитячі класи багаї, що працюють за програмою «Духовне виховання дітей», є початковим рівнем освітньо-виховної системи віри багаї. Другим освітнім рівнем після дитячих класів є підліткові групи (програма «Наділення підлітків духовною силою»). Третій рівень – навчальні гуртки (програма Інституту Рухі).

Особливістю дитячих класи багаї, на відміну від підліткових груп і деякою мірою навчальних гуртків, є їхня чітка релігійна зорієнтованість. Підліткові програми та навчальні гуртки мають два напрями свого функціонування: релігійний проект, що призначений для віруючих багаї, містить посилення до Священних Писань, до історії віри багаї, спирається на авторитет центральних фігур віри; соціальний проект, що призначений для представників інших віросповідань («небагаї»), вчить загальним поняттям духовності та моралі. На цих освітніх рівнях проходження матеріалів програми за класичною схемою йде від простих загальнолюдських понять і ускладнюється релігійною тематикою багаї. Тому ведучі, за умови участі небагаї та їх побажань, можуть скоротити послідовність програми, оминаючи специфічні багаїські теми. Проте у випадку дитячих класів участь небагаї, за словами ВДС, не є причиною спрощення програми, адже її основне призначення – навчання підростаючого покоління основам віровчення багаї, виховання їх у дусі багаї на базі Одкровення Багаулли та священної історії віри багаї.

Отож дитячі класи багаї надають своїм учням релігійну освіту через вивчення Священних Писань, а також духовне виховання через розкриття у дітях їх духовних чеснот (що, за переконанням багаї, від початку закладені в їхніх душах). Саме таке завдання стоїть перед вчителями-багаї, праця яких розцінюється як священний обов'язок та привірюється до богослужіння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахаулла, 1998. Китаб-и-Агдас. – СПб. : Единение. – 213 с.
2. Воспитание в духе бахаи, 1994. [Электронный ресурс] : Сборник цитат из Писаний Бахауллы, Абдул-Баха, Шогі Эффенди [компиляция] ; [пер. с англ.]. – СПб. : Единение. – Вып. 3. – 43 с.
– Режим доступа :
<http://www.bahaiarc.narod.ru/books/Education.htm>.

3. Всемирный Дом Справедливости, 2000. Институты по подготовке и планомерный рост : Письмо от 23.02.2000 г. – Арх. НДС бахаи Украины.
4. Всемирный Дом Справедливости, 2001. Письмо от 09.01.2001 г. – Арх. НДС бахаи Украины.
5. Всемирный Дом Справедливости, 2011. Письмо от 12.12.2011 г. – Арх. НДС бахаи Украины.
6. Дитячі класи по духовному вихованню, 2014. [Електронний ресурс] / Основні види діяльності / Діяльність. // Громада Бахаї Києва: Офіційний сайт київської громади бахаї. – Режим доступу : <http://bahai.kiev.ua/ua/detskie-klassy.html>.
7. Институт Рухи, 2013. Детские классы бахаи : Уровень 1 [предварительный перевод; предпечатный вариант; материал находится в разработке]. – Книга 3. – Гали, Колумбия.
8. Иоаннесян Ю. А., 2003. Вера Бахаи. – СПб. : Азбука-классика; Петербургское Востоковедение. – 320 с.
9. Скрипникова С., 2012. Образование и воспитание в контексте социальной концепции веры бахаи.// Віра багаї: історія, врівчнення, практика: Матеріали ІХ Міжнародної молодіжної релігієзнавчої літньої школи. / Наук. ред. О.В. Мартиненко, В.Г. Литвинчук. – К.: Дух і літера, 2012. – С. 278-287.
10. Coloring sheets, 2014, The Ruhi Institute, viewed 13 March 2014 <<http://www.ruhi.org/resources/coloring.php>>.
11. Programs and materials, 2014, The Ruhi Institute, viewed 13 March 2014 <<http://www.ruhi.org/materials/list.php>>.
12. Songs for children's classes, 2014, The Ruhi Institute, viewed 13 March 2014 <<http://www.ruhi.org/resources/songs.php>>.
13. Susan Clay Stoddart, 1988. Education and Moral Development in Children // The Journal of Bahá'í Studies, Volume 1, n. 1, viewed 13 March 2014 <<http://www.bahai-studies.ca/journal/past-issues>>.
14. Universal House of Justice, 2010. Ridvan Message, viewed 13 March 2014 <<https://bahaiwritings.files.wordpress.com/2010/10/ridvan-message-2010-for-study.pdf>>.

Чорнойван Я. В. Особенности функционирования детских классов образовательной системы веры бахаи.

В статье освещены особенности организации и работы детских классов как образовательного уровня веры бахаи. Образование и воспитание детей является обязательной частью жизни общины в целом, и неотрывной обязанностью родителей в частности. Детские классы бахаи являются практическим воплощением вероучения Бахауллы.

Ключевые слова: вера бахаи, религиозное образование, духовное воспитание, детские классы, учитель.

Chornoivan Y. V. Particularities of functioning of Children Classes of educational system of Baha'i Faith.

The article covers the features and organization of children's classes as the educational level of Baha'i Faith. Education and upbringing are obligatory parts of the community in general and inherent responsibilities of parents in particular. Children's classes of Baha'i Faith are practical expressions of teaching of Baha'u'llah.

Keywords: the Bahá'í Faith, religious education, spiritual education, Children Classes, teacher.

Дубінін В. В.

**ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ДАВНЬОІНДІЙСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ
(ЗА ТВОРАМИ «БХАГАВАД-ГІТА» І «ШРИМАД-
БХАГАВАТАМ»)**

Розглянуто гносеологічні проблеми в давньоіндійській філософії з посиланням на твори «Бхагавад-гіта» і «Шримад-Бхагаватам». Увага зосереджено на особливості органічного поєднання матеріальної та духовної сфер пізнання. Розкрито поняття «трансцендентальний», «трансцендентний» і «Абсолютна Істина».

Ключові слова: гносеологія, матеріальне та духовне пізнання, «трансцендентальний», «трансцендентний» і «Абсолютна Істина».

Давньоіндійська релігійна філософія становить собою сукупність філософських поглядів, уявлень і вчень мислителів першого тисячоліття до н. е. стосовно першооснов, рушійних сил і найголовніших законів розвитку всього суцього. До шкіл і напрямів давньоіндійської філософії належать «упанішада», «бхагаватизм», «буддизм», «джайнізм», «чарвака», «санк'я» та інші. Чим же викликаний особливий інтерес до давньоіндійської гносеології?

Особливий інтерес до давньоіндійської гносеології викликано її проблематикою, а саме:

- ставленням до емпіричної інформації, поділом її на різні ступені;
- ставленням до логічної інформації (сфери ума та розуму);
- поділом пізнавального процесу на матеріальну та духовну сфери;
- з'ясуванням сутності трансцендентального та трансцендентного рівнів інформації;